

Wigastatud sõjameeste häälkandja Inwaliid.

Ilmub kaks korda kuus.

Tellimise hind postiga kolme kuu peale Mrk. 50 Pn. —
Wigastatud Sõjameeste Ühisuse liikmetele Mrk. 30 Pn. —
Wäljamaale Mrk. 5 kallim.

Üksik nummer maksab 10 marka.

Kuulutuste hind kaantel: esimesel leheküljel 5 marka, sees ja
viimasel leheküljel 3 marka millimeeter teksti weeru laiselt.

Tellimisi ja kuulutusi wõtawad vastu kõik wigastatud
sõjameeste ühisused ja raamatukauplused.

Toimetus ja talitus asub Tartus, Küütri uul. nr. 3, telefon 382, postkast 88. Toimetaja kõnet. kella 11—1. Talluse asja-
ajamine 9—1 ja 4—7 õhtul.

1. aastakäik.

15. augustil 1920.

Nr. 3.

Kas wigastatud sõjameeste ühisus on tarwilik?

Niisugune küsimine paistab ebatõhane olewat. Kui on wigastatud sõjamehi olemas, siis on see täiesti õige ja põhjendatud, et nad ühinewad, oma ühisuse asutawad.

Ühine häda ja ühised kannatused ligindawad inimesi kindlamini kui ükski muu põhjus.

See peaks igale arusaajale inimesele selge ja mõistetaw olema. Ometi aga ei ole see nõnda!!

Selle küsimuse olen ma üles wõtnud just sellepärast, et mulle on ühe poliitilise erakonna tegelaste poolt nii mitu korda tähendatud, nagu oleks wigastatud sõjameeste ühisuse asutamine täiesti üleaarune asi. Sest eisteks olla inwaliidide eest hoolekandmine täiesti riigivalitsuse ülesanne ja teiseks kyllustada wigastatud sõjameeste ühisus, iseäranis praegusel poliitiliste wõitluste ajajärgul, seltskonnategelaste jõudu.

Et riigivalitsus sõjainwaliidide eest hoolditsemata peab, sellega olen täiesti nõus. Riikline abiandmine inwaliididele on õigustatud.

Inwaliidid oleksid õnnelikud, kui kord sinnamaale jõutaks.

Kunas aga see tund tuleb ja see päew jõuab? Usun, et seda ei sõanda praegu wist ükski poliitikaprohwet ette kuulutada.

Urwan, et see ilusalt öeldud sõna alles kauge tulewiku muusika on.

Ei ole maailmas eestkätt, just suurte rahwaste juures, weel nii kaugele jõutud, inwa-

liidi eest niiviisi hoolditsetud, et ta inimese kombel ära elada wõiks.

Kui mõnel maal sellel alal on rohkem tehtud kui teisel, siis on see seltskonna hooletel sündinud, tihtigi päris ilma riigivalitsuse toetuseta.

Iseäranis meil, kus riigi aparaat nii raskest ja aegapidi töötab, on see kuldne päew küll weel õige kaugel, mil riik inwaliidide eest hoolekandmise täiesti oma peale wõtab.

Mul tuleb siin meele wabadus sõja inwaliidide paiukiseaduse teostamine, mis kaua aega tarwitas, enne kui seaduseks sai ja mille maksimahakkamisest jälle pildid kuud on mööda weninud, aga ikkagi ootawad inwaliidid pikifilmi paiukiraha saamist. Selle saamine näib weel seitsme mäe taga peitawat...

Uga, lubage küsida: kas nälgija inwaliidi köht seni suudab kannatada ja kas see palju kurnatud inimene seni jõuab jalul seista, kuni ükskord ometi see kauaoodatud toetusraha temale kätte jõuab?

Siin on wastus iseenesest selge. Sõmata ei suuda ükski hingeline olewus elada.

Kust peab siis abi tulema?

Wigastatud sõjameeste ühisuse poolt.

Just sellest põhjustest on wigastatud sõjameeste ühisuse tarwidus ära tingitud.

Riigi ühisusel ei ole nii suuri summasid abiandmiseks tarwitada kui seda kõikide inwaliidide inimesewäärilise äraelamise toetuseks tarwis läheks, siiski ei ole weel ükski inwa-

liid, kes ühifuses registreeritud, abitusse seisukorda jäetud. Jõudu mööda on kõik osakonnad oma puudustkannatajatele liikmetele abi annud. Peale rahalise toetuse, teenistuse muretsemise, õiguslise ja arstlise abi nõutamise jne. kaudu on toetust püütud anda.

Riikiline abi, paiuk, on siis tingimata ajast ja arust maha jäänud, kui ta ükskord tõesti otstaga inwaliidi juure jõuab.

Jällegi võib siis ainult wigastatud sõjameeste ühifus toeks ja abiks olla.

Ja veel üks palju kaaluv ja kaugele ulatav tähtsus on wigastatud sõjameeste ühifusel.

Praegune aeg on segane väikeriikide väljakujunemise ajajärk. Reegi ei või ette näha, kuidas see lõpuliselt kujuneb. Ei taha midagi ette kuulutama hakata, aga oletame, et tuleb tulewikus niisugune walitsus ja riigikord, kes praegust inwaliidi paiukiseadust enam maksuks ei tunnista, ja see kaob, nagu endine weneaegne paiukisaamine kui öeldakse: need ei ole meie inwaliidid, meil ei pruugi nende eest ka hoolt kanda.

Seda oleme juba ennemgi näinud.

Kes kannaks siis õnnetute sõjainwaliidide eest hoolt? Kes võiks ja tahaks neid siis toetada?

Muidugi jälle inwaliidide eneste ühifus. See võib igasuguse riigikorra, iga walitsuse ajal töötada ja puudustkannatajatele liikmetele jõudu mööda ühel ja teisel näol abi anda.

Rindel on, et niisugust walitsust, nagu Saksa okkupatsiooni ja wene tsaari walitsus olid, kes ka heategewaid asutusi sulgusid, enam ei tule. Niisugustele walitsustele on äraneedmise kiwi kaela seotud ja ajaloo raudne käsi on nad igawiku merde uputanud...

Siis veel midagi. Inimene ei ela ainult igapäewasest leiwast — temale on ka waimutoitu tarwis. On tarwis julgustust elamiseks, saatusega wõitlemiseks. Aga seda on inwaliidil, kes ihuliselt ja hingeliselt nii wäga palju kannatanud, wähe olemas. Ta elab üksikult, seltskonnast kõrwale hoides, sest tema kehaliste wigastuste peale näidatakse wäga tihti näpuga. See haawab teda. Ta kannatab hingeliselt.

Olen seda paljude inwaliidide käest kuulnud.

Aga ühine häda, ühine õnnetus ühendab inimesi. Ühine koorem on kergem kanda. See on wana tõde.

Siin kerkib wigastatud sõjameeste ühifuse tarwidus selgelt ja kindlalt esile. Ta annab neile, kes mitte üksi ihulise nälja all ei kannata, waid kes waimliselt nõrkewad, jõudu ja uut lootust elada, usku elu wääratuse sisse.

Kes seda mitte ei tahaks tõeks tunnistada? Kes julgeks suure suuga kõnelda: wigastatud sõjameeste ühifust ei ole mitte tarwis?

Kes seda ütleks, see oleks ainult halastamata enesekasu nõudja, kellel ei ole siidant kaasinimese walu tundmiseks, kellel ei ole filmi teise häda nägemiseks.

Wigastatud sõjameeste ühifuse osakonnade awamisega ei killusta meie mitte jõudusid, waid teeme armastustööd, täidame nende wastu oma kohust, kelle ees meie kõik auwõlglasjed oleme.

Lungigu see selge äratundmisena Eesti seltskonnast läbi. Ainult siis tohime waba rahwa nime kanda, ilma et me kellegi ees häbi pärast punastama peaksite. u. s.

Ema nutab.

Ema nutab, poeg on läinud
Wendadega waenu teel,
Et ta üksi, ei see teinud
Seda, oh, nii kurwaks weel.

Ema nutab, poeg on auga
Langend kogu kolde eest,
Ei seepärast uue jõuga
Paisu film tal waluweest

Ta on kurb, et Maana maale,
Oh, nii noored närtsiwad
Ilma, et neil' haura pääle
Langeks ema pisarad.

Ema nutab, ema kaebab
Oma kuldsel armuga,
Et weel hõelus õigust waewab,
Et on mures isamaa!

Uhe inimese draam.

Läbi metsade sõitis üksti ratsanik. Ta nägu oli kiwine, nagu marmorist taotud, ja otsaesisel hulkus palju mõtteid. Oli väsinud ja roidunud pikast teest ning janu waewas.

Siis filmas ta ükstu osmiku lest metsa, wäikese osmiku ütsildase metsatee ääres. Nägi ligidalt oma oaafi ja juhtis hobuse sinna. Osmiku lähel istus neid. Ta oli noor ja ilus kui haldijas ja punus metsroosidest pärga. — Kust tuled Sa, wõdras mees? Miks Su nägu nii kiwine, nii walju?! Miks fortjutanud mure Su otsa?!

— Jumalik haldijas! Ma tulen sealt, kus palju on werd, kus surewad mehed ja häwinewad hinged ja walitseb neid wägew surm!

— Sa, wõdras mees, räägi mulle surmasti! Räägi, kas veri on niisama ilus kui need punased roosid, kas surm on niisama walju kui armastus. Räägi mulle wahwatest meestest, kes armastawad werd ja roose, kes naudidwad jasmiini wängust ja were imarat lõhna!

Ta ta wääkis neiule rasket juttu surmasti. Rääkis, et veri on niisama punane kui need roosid, ja purustatud inimese lihakiidid sama paenduvad kui roosi õisled. Ta rääkis ilusaid jutte meestest, kes wahwad, kes tapawad teisi ja ise jääwad elama.

Neid kuulas, ja ta paled õhetasid kui hommikune päike, ning kui ratsanik lahtus, siis ehtis ta rinca punane roos.

Uga kiwisem endisest oli ta nägu ja sügawamad olid fortstud ta otsaesisel.

Sing läilastanud werest, oli ta sealt tulnud, et otsida rahu metsikus metsas. — Uga mets ihkats werd. Werised olid roosid, werised olid neiu huuled, kui ta teda suudles, ja surma rasked tiivad lehwisid puude õrnalt wärisewais ladwus.

Ta edasi sõitis ratsanik, edasi lest ääretut metsa, otsides inimest, kes ei ihkats werd! . . .

Uga ta ei leidnud!

Endel Armarion.

Wigastatud Sõjameeste Ühisuse tekkimisest ja tegewusest Eestimaa.

(Järg.)

Ära nähes, et tarwilit oleks olemasolewate osakondadega lähemasse ühendusse astuda, ühtlase ja sihikindla tegewusewama läbiharutamiseks, oli tarwilit osakondade esitajatega ühine koosolek ära pidada, ning sellest seisukohast wälja minnes, otsustas ühisuse juhatus oma koosolekul 11 juunil 1919 a. kottu kutsuda I üleriikline wigastatud sõjameeste kongress, mis ära peeti 29 ja 30 juunil Tallinnas, ja millest osa wõttis 33 saadikut.

Kongressi juhatusse waliti Weiper, Suurkast, Alaw ja Raplur. Tähtsamatest kongressi otsustest oleks nimetada: 1) walitjusele ja asutawa kogu juhatussele maasaamise projektiga wigastatud sõjam. esinemine, 2) parandus pensiooni seaduse projekti juure, et pensiooni seaduses wahet ei tehtaks ilma ja wabadussõja inwaliidide wahel ning, et selle seaduse teostamisega rutataks, 3) nõuda walitjusest, et wigastatud sõduritele teenistuse kohtade saamisel eesõigus antaks, 4) nõudmine walitjusest, et wigastatud sõdurid riiklistest ja kogukondlistest maksudest wabastatud saaksid, peale selle tunnistati tarwilituks energilisemat tööd teha inwaliidide kogumiseks ühisuse ümber ja abinõude leidmiseks sisse-tulekute saamiseks. Wastumõetud otsustest, millega walitjusele ja asutawa kogule esineti, ei leidnud üksti täitmist, waid kas liikati lihtsalt tagasi, eht ei mõetud üleüldse harutusele ega teatatud ka sellest ühisusele.

Peab tähendama, et eelpool tähendatud küsimused, kui kõige walusamad wigastatud sõjameeste elus, ka II kongressil päewakorras olid, millest edaspidi pikemalt kirjeldused ilmuvad.

I wigastatud sõjameeste kongress, kuigi wäiksearwuline, tunnistas tarwilituks, et peale abiandmise, mis walitjuse poolt tõotakse, mille kättesaamist aga niipea meel loota ei ole, tuleb wigastatud sõjameestel enestel teid ja abinõusid leida katastroofilisest seisukorrast pääsemiseks, ning selleks võimalikult laiematele inwaliidide hulkadele teatada, neid ühisuse ümber koondades.

Sellest seisukohast wälja minnes ja ära nähes, et ühisuse juhatus omal jõul seda teostada ei suuda, seati aasta lõpul 1919 ühisuse-instruktor-organisaator ametisse, milleks ka korda läks hr. Anton Suurkast'i kutsuda, kes selle ameti peale ka tänini on jäänud. Peale nimetatud instruktor-organisaatori ametisse seadmist, kelle ülesanne oli kohtabel wigastatud sõjameeste üle teateid koguda, neid ühisuse osakondade ümber koondada ja muud tarwilita felgitusi ja juhatusi anda, oli märgata, et arusaamine wigastatud sõjameeste ühinemise tähtsusest inwaliidide kui ka seltskonna hulgas kaswas.

Pea ühel ajal instruktor-organisaatori ametisse seadmisega, tekkis juhatusse liikmete hulgas mõte, et tarwis oleks inwaliidide häälekandjat wälja anda, mis ühinemise ja felgitamise tööle mõjuwalt ning põhjapanewalt mõiks kaasa aidata. 22 oktoobril 1919 a. tunnistas ühisuse juhatus oma koosolekul häälekandja ilmutamise tarwilituks, ning walis korraldawa 4. liikmelise komisjoni, kuhu kuulusid: Jaan Kelane, Anton Suurkast, Arthur Raplur ja August Weiper. Ühtlasi otsustati häälekandjale „Inwaliid“ nimeks anda, mis ilmuks 1 kord kuus; hiljem otsustati seda 2 korda kuus wälja

anda, kuid ainelise kitskuse tõttu ei saadud seda kawatust enne käesoleva aasta 20 juulit mitte teostada. (Nüüd, kus „Invaliid“ ilmub, võivad asja algatajad seda rõõmuga terwitada, sest nende palavam soov on teostamiseni jõudnud).

Rõdigi raskuste peale vaatamata on katsunud juhatus liikmetele nii mõndagi esimese järgu tarbeainetest muretseda. Tarbeainete muretsemine ja liikmetele väljaandmine on liikmete juurewoolu peale head mõju avaldanud.

Mööbdalainud aasta augusti kuul awas Pärnu osakond kingsepa töökoda, mis esimene ühisuse ettevõtte oli, kuigi väikesele arvule määratud, aga paljus töötajatele-ir.waliididele iseseiswat elamise võimalust.

Ra püüti ühendust luua väljamaal asuwate wigastatud sõjameeste ühisustega, milleks meie välisraatfondade poole pöörati, paludes teateid sarnaste ühisuste kohta, ja selle tagajärjel läks ka forda, Berliinis asuwa Saksamaa wigastatud sõjameeste ühisusega ühendust luua, kust meile kirjandust ja meie kawatust Saksamaa wigast. sõjameeste elust olust saadeti. Ra ajakirjanduses avaldatud üleskutsed rahwale ei jäänud tagajärjetaks nii kogu kui ka väljamaal, ning rõõmuga terwitas ühisuse juhatus Mrs. Johanna-Kelt-Hobiger'i teadaannet, 13 septembrist 1919 a, milles teatati, et ühisuse heaks on Ameerikas elawate suguõdede ja wendade poolt kogutud 10 dollari, mis kirjaga ühes saadeti, ja hiljem 19 novembril sama aasta teadaanne, et Ameerikas E. W. Wigastatud sõjameeste abiandmise komitee on asutatud, selle esimeheks Mrs. Johanna-Kelt-Hobiger, abiesimees Julius L. Kelt, kirjatoimetaja Hugo Sallo, kassapidaja Aleksander Bauert ja asjaajaja Julius Bauert. Samas kirjas oli ka 10 dollari ühisusele, mis Mr. Kelt'i poolt annetatud. Ra kodumaal ei jäänud avaldatud üleskutsed tagajärgedeta, waid ühelt ja teiselt poolt peaaegjalikult Tallinnast, annetati summasid ühisuse heaks.

Aasta lõpuks 1919 oli ühisusel 6 osakonda, nimelt Tallinnas, Wiljandis, Pärnus, Tapal, Paistus ja Laiksaare 581 pärisliikme ja 356 toetaja liikmega. Sissetulek aasta teistwusel 283. 457 mk. 94 pn. Väljaminek: abirahadeks 63.016 mk. 42 pn. laenudeks 23.451 mk., peale selle muud wälisemad wäljaminekud, nagu inventaari muretsemiseks, üüriks, kütteks ja walgustuseks. Sissetuleku summat töstab mõni osa Pärnu osakonna kingsepa töökoda, mille sissetulek 1919 a. oli 115.459 mk. 55 p., ja wäljaminek 110.101 mk. 11 p. — puhas kasu sellest töökojast 5.358 mk. 44 pn. Nii lõppes 1919 a., mil ühisus oma tegevust algas 63 liikmega ja liikmemakstudest saadud 16 weebr. 1919 a. sissetulekuga, mis oli 38 mk. Ja tagasi waadates selle 10 ja poole kuu tegevuse peale, nähti, et töö on tagajärgi olnud, ning see andis, suuremat lootust weel tulisemast ajast kinni haarata.

Lainud 1919 a. tegevust tema heade ja halwade külgedega wõrreldes, lasub oletada, et tööd invaliidide seisukorra paranduseks on tehtud, kuid

tatistuste pärast on palju tegemata jäänud, mida 1920. aasta lõpuni peab teostatud saama.

Esimese kongressi otsuse põhjal nimetati ühisuse Tallinnas asuw osakond Reeskühisuseks ja tema ülesannete hulka kuulus ülemaaline asjaajamine. Et sellekohane põhikiri registreerimist ei leidnud, siis töötas selleks walitud komisjon wälja põhikirja paranduse, milles osakondade tegevus täiesti eraldus ühisuse juhtimisest. Kuid et esimese kongressi poolt, nagu uues põhikirjas nõutaw, ühisuse teistjuhatus walitud ei olnud, olid aga wolitused üleüldisi asju ajada Tallinna osakonna juhatusel. Wiimased aga osakonna tegevuse ja asja laienemise tõttu ei olnud võimalik jõudude puudusel kogu ühisuslikku asju ajada. Sel põhjal otsustati teine üleriikline kongress kokku kutsuda, 27., 28., 29. ja 30. märts. 1920. a. Teine kongress, mis kestis 4 päewa, tõi palju wärskust ühisusse juure, niihästi uute jõudude kui ka heade näpunäidete poolest, mis põhjendatud tegeliku eluga. Tähtsamatest teisel kongressil harutusel olawatest küsimustest oleks nimetada: 1) Terwisshoid ja arstiabi andmine wigastatud sõjameestele, 2) riikline hooletanne wigastatud sõjameestele, milles isearanis asjalikult ja südilt praegust pensiooni seadust arwustati ja 3) organiseerimise ning hääletandja küsimus.

Kongressil waliti 5-liikmeline teistjuhatus, kuhu kuulusid August Weiper — esimees, Ernst Nak — sekretär, Arthur Kaplur — kassahoidja, Oskar Bunde — ilma ametita ja Mikkel Lüll — inventaari hoidja.

Teisest üleriiklisest kongressist wõtsiwad osa: Tallinna osakond 16, Tartu osak. 4, Wiljandi osak. 2, Tapal osak. 2, Pärnu osak. 2, Laiksaare osak. 1, Rakwere osak. 1, Suure-Jaani osak. 1, Paistu osak. 1, Saarde osak. 1 asemiluga, kokku 31 asemilku.

Kongressi terwitas telegrammiga peaminister Tõnisson, ja töö- ja hooletandeministeeriumi esitaja hr. Ennemuist.

Kongressi päewal annetas kindral Laidoner 25.000 marka ühisusele, mille eest kongressi juhatus temale tänu awaldas.

Esimisel aprillil algas uuesti walitud teistjuhatus tegevust.

Algusest peale püüdis teistjuhatus eestlää kongressi otsusi täita, niipalju kui nad tema wõimusesse kuulusid.

Eriti hakati abinõusid otsima, kuidas teostada hääletandja wäljaandmist, mis oli õige raste tehniliselt kui ka majanduslikult. Selleks ja ka teisteks ostarweteks forraldati 30. apr. ja 1. mail ülemaaline rinnamärkide müü ühisuse heaks, mis 200.081 mk. 37 penni puhast sissetulekut andis. Peale selle teostati postmarkide trükkimine, mille pealt 10 ja 15 penni wigastatud sõjameeste ühisusele läheb ja mis 28. juunil s. a. müügile ilmusid, ning millest jenni umbes 50 tuhat puhast sissetulekut on saadud.

Maadelbes tegewust kuni 1. augustini 1920 a. peab tunnistama, et ühinemise mõtte ja selle tarwidusest arusaamine invaliidide hulgas jõudvasti on kaswanud, sest esimeseks augustiks oli ühifusel 18 osakonda, millest wiimased 12 osakonda, mis 1920 a. awatud, peaasjalikult linnades ja alewites nagu Tartus, Narwas, Wõrus, Haapsalus j. n. e. asuwad.

Wiimase 7-kuulise tegemuse peale tagasi waadates peab tunnistama, et tööd, just ennaftsalgawat tööd, on palju tehtud. Kui sellel siiski soowitawaid tagajärgi pole senini olnud, siis on kindel lootus, et tulewik seda parem ja tagajärjerikkam saab olema. Selleks edu kõigile, kes ühifuse hea käekäigu ja inimliku aate kasuks töötawad.

U. S. W.

Õnn.

Õnn! sa inimeste jumalus, otsitud, igatsetud hällist — hauani... Sinu järele käib mu igatsus — janunen õnnest!..

Sa oled kui wilkuv loidutäht, helgid mu eel... Ma järgnen sulle ja jooksen wäljasirutatud kätel su poole... Püüan sind ja meeleheitel hüüan su järgi palun, naeran ja nutan; wannun ja nean sind, pisarais olles — elust ära tüdinenult...

Õnn, sa põgened mu ees, aga ma järgnen sulle üle terawate kiwirahnude ja mu jalge eel, all sügawas haigutawad mustawad, neelawad kiristikud, mis walmis mind häwitama... surmama, kuid neist ei lasse ennaft kohutada. Mind ei hirmuta ei wiletsused, ahwardused, hädaoht ega surm... Olgu, et Dämon tõlistab neis ahelaid ja lohistab kui lohe peidus kalju pragude wahel, mis täis on furnuid ja wägistatuid...

Sa naerad mind... Naerad mu jooksu furnute peade peal, kes enne mind su järele jooksnud ja minuna sind otsinud oma teil, mida käies nad wäsinult langesid ja surid...

Neile jäid sa naeratama heledal näol, ja ma jatkan seisuta su poole oma eelkäijate teed — ronides mägedesse üles ja alla, näidates enese üliwõimu.

„Õnn!.. Õnn, saa mulle osaks, saa, mu elu ülendajaks — mu waewade tasuks!“ — Karjun suure häälega su poole ja püüan kallistades oma rinnale tõmmata sind, tahtes pisarais filmil suudelda sind ja naeratada su ees, kergendatud südamega. —

Uga ma petan ennaft. See ei ole muud kui unistus magusast unenäost.

Endiselt jooksen ma kaljulõhede wahel, ronin mäseintel üles ja alla — rippudes sügawate kuristikude kohal, kus piirawad mind kõrged kaljuseinad ja ülewal helgid sina kui petlik tulute endises kauguses mu eel...

U. Iwan.

Kes saawad pensiooni?

„Riigi Teatajas“, nr. 26./27., 21. webruarist 1920. a. wälja kuulutatud, Usutawa Rogu poolt 6. weebr. 1920. a., wastu wõetud „rahwawäelaste ja nende perekondade pensiooni seadus“, oma 46 paragraafiga, mille juure weel täienduseks lisana käib „Riigi Teatajas“ nr. 61./62. „Suhatuskiri rahwawäelaste ja nende perekondade pensiooni seaduse tarwitamise kohta“ ja „Riigi Teatajas“ nr. 43./44. „Nimestikud haiguste ja kehaliste puuduste kohta, mis rahwawäelastele õiguse annawad pensiooni saada.“ kuulutatud seadus, mis wigastatud sõguritele (ainult Eesti Wabadusõjast osawõtjatele) ja nende perekondadele riiklist pensiooni dieti määrama peaks, näib karistuswitsaks olema wigastatutele § 30. punkt 1-sega.

Usutawa Rogu komisjonides kuude kaupa wiibides ja seadustandwate ametnikkude käte wahelt, pika, higistawa töö järele wälja ilmudes, ei ole ta siis enam dieti maksen wigastatud sõduritele, waid nende nimel ainult, „seadus furnudele“ ja ajawiteks lauataga istujatele ametnikkudele, kellel muud midagi teha ei ole! Pensiooni seadust ligemalt waabates näitab see seadus ise seda.

„Rahwawäelaste pensioon, § 7. 1) Rahwawäelased, kes 100% töödimeest kaotanud, saawad täie pensiooni (§ 2).

Märkus: Rahwawäelased, kes sõjas oma töödimeest täiesti on kaotanud ja kõrwalt abi tarwitawad, saawad 25% lisa-pensiooni“.

Selle punkti täienduseks olgu tähendatud § 2., mis lausub: „pensiooni täismääraks on palk, mis rahwawäelane wäeteenistuses samas ametis edasi teenides saaks, juure arwatud ka rahwawäelase toitmine“.

Siin on unustatud meie järjekindel elukalliduse tõus. Seaduse walmistamise ajast saadik on elu ülespidamine, kõige wähemalt, kahelduseks tõusnud ja wõib olla ka weel rohkem. Edasi lubab ka punkt 2. pensiooni neile, kes alla 100% töödimeest kaotanud, wõlde: „2) rahwawäelased, kes on wähem kui 100% oma töödimeest kaotanud, saawad pensiooni oma töödimeest kaotusele wastawalt nende tabelite järele, mis § 13. põhjal wälja antud.“

Ulastate jooksul saatuse hoolets jäetuna on iga invaliid sunnitud olnud näljasurmast ärahoidmiseks ennast oma töbfissetulekust ülewal pidama.

Sest, kes elatas inimesi 100% töövõime kaotuse juures p. 7. ja p. 8. all, iseäranis ilma sõja invaliida? Kas punkt 5. teeb põllumehe, „70—100%“ töövõimetuks ta töö juures, ja samuti p. 10. ja 11. inimesi kellel, kantseleis võimalik istuda, et nad nüüdse pensiooni saamise pärast peaksid oma sissetuleku juurest lahkuma.

Sia juure töövõime kaotus 40—70% p. 6., 7., 8., 11. ja viimaks need 10—40% arvesse võttes kõiki punktisid, mis lubavad igat wigastustest mööda hiilides omale ise ülespidamist teenida, tähele pannes seda, et seni kõik 100—10% töövõimekaotajateni on ise omale ülespidamist muret senud ja oma perekonna toidnud.

Mis on aga selle seaduse resolutsioon? Pensiooni seadus, mis wigastatud sõduritele ja nende perekondadele välja antud, oli määratud inimestele puuduva töövõime asemele, teenistuse juures, välise lisana, toetama, ei luba digust pensiooni saamiseks oma § 30. p. 1. ja § 2., vaid jääb üheks hinnataks Usutawa Rogu tööproduktiks, millel mitte väärtust ei ole seaduse nime heategewa otstarbe tarvitamise juures, rahwa ees, kelle pärast on ausus ja hinnaline töö.

On püütud sellega head ajaviidet valmistada, kuid väga valus on neil, kellesse asi puutub, ja oleks soovitatav, et tarvilised parandused ette saaks võetud pensiooni seaduse ümbertöötamiseks, mis annaks inimestele õigused, millede pärast on nemad.

U. J.

Osakonnad!

Tehke ettevalmistusi ühisele aastapäeva mälestamiseks 29. aug. 1920.

Õiglase nõudmine.

Sõja ajal oli igal kodanikul kohus sõjaväkke astuda. Selle tagajärjel on mitmed oma liikuva ja liikumata varanduse, mis nad ise enam pidada ei saanud, ära müünud, sellepärast et sõjaväes olles raha järele suurt tarvidust ei olnud ja lootuses, et peale sõda saada olewa rahaga jälle uuesti tegewust alustada võid.

On juhtumisi, kus sõttaminejate varandused angelbajate kätte sattunud on, kes 1914—1916 a., sel ajal kui rublal veel kulla väärtus oli, varandusi võla peale omandasid ja, praegust olukorda oma kasuks tarvitades, neid nüüd peale sajakordse hinnatõrjendusega edasi müüvad.

Selle tagajärjel, ei raha väärtus langenud on, peavad nüüd isikud, kes sõtta minnes sunnitud olid oma varandust ära müüma ja kellel raha alles praegu veel kätte saamata on, suurema osa omast varandusest kaotama, sest praegu makswate seaduste järele võib võlgnik pooleteise Eesti margaga iga võlgu jäänud rubla tasuda, misjulgust võimalust nüüd ka püütakse ära kasutada.

Setib küsimus, mis on kodanikud, kes isamaa eest väljas olid, kurja teinud, et saatus neid nõnda rängalt karistab ja nad peale kõigi raskuste, mis läbi elatud, nüüd ka veel omast varandusest, mis

enne sõda suure vaeva ja jõupingutuslega kogutud, ilma peavad jääma ja nägema, kuidas teised, kes sel ajal, kui nemad sõjarastust kandisid, kodus kõiki headusi maitsefid, nüüd ennast veel sõjasolija arvel rikastamad.

Et ka praegu võlasummade eest saadav profsent (pooleteise-kordselt) ajandutele sugugi ei wasta ja kogu võlasumma Eesti markades kättesaamine asja ei paranda, sellepärast oleks hädasti tarvilik, et walitsus eraldi niisuguste võlgade kohta, kus omanik sõja olude tõttu sunnitud oli oma varandust ära müüma, ja võlakirjad rublade peale välja kirjutatud on, juba lähemal ajal ajandutele vähegi vastawa määruse välja kuulutaks ehk komisjon asutatud saaks, kes müüdüd varanduste ja, praegust raha väärtust silmas pidades, (liikumata varanduste juures on see väga hästi võimalik) võlakirjade järele saada olewa summa Eesti raha järele kindlaks määrab, et sõja läbi juba kannatada saanud kodanikud oma majanduslik elu jälle uuesti korraldama võidid hakata, vastasel korral peavad nemad oma eluaegse hoole ja töövilja kaotama, ilma et nad niisugust karistust ära teeninud oleks.

Üks nendest.

Kuidas õpin jälle käima.

Ühejalgsse sõjamehe kogemused. S. Winterfeldi järele Saksa keelest O. B.

Ma olen omad kogemused kunstjala tarvitajana, peale kolme-aastase ühejalgsse elu, üles tähendanud, lootes sellega kaastannatajatele mõned näpunäited anda, mille teadmine neile ehk oma õpeaja lühendamiseks ja kergendamiseks kaasa saab aitama.

Kuigi järgnevad read eriti minu farnastel juhtumistel maksivad on, ärgu unustatagu siiski, et ka mina palju tsafulikku ja head õppisju saatussojalistest, kelle oluford täiesti teistsugune oli kui minu.

Abijalg.

1916. aasta talvel, jaanuarikuul, wiskas mulle prantslane, kellele ma midagi teinud ei olnud, käsi-granaadi wastu pahemat jalga — kuu aega hiljem, teatati mulle haigemajas, et mul oma pahema jala konnafilmade pärast enam mures ei pruugi olla.

Jalg oli mul 16 tsent. allpool põlwe ära lõigatud. Järelejäänud tomp paranes hästi ja haav oli nii kokku õmmeldud, et arm mitte õhufest lihastorda ei puudutanud, mille peale ma hiljem käimise juures toetama pidin. Granaaditõhusid ja muud wõdrasollusi ei olnud tombus enam olemas, ka põlw oli täiesti oma liikumise wõime juure jäänud.

Walusa abijala (mida Saksa keeles harilikult prowifooriliseks — proteesiks — nimetatakse) aeg pole meile sellegile tundmata. Et seda aega kergemini kannatada, peab alati mõtlema, et esimese, abijala ülesanne on tompu nii palju oma ülesannetele ette valmistada, et ta wõimalikult lühema aja jooksul oma lõpuliku wormi omandaks. Mida kauem abijalga kantakse ja kannatatakse, seda rohkem ollakse kindlustatud pärastise lõpuliku jala juures halbade üllatuste wastu, nagu: weel mitte lõppenud jala tombu kõhuks muutumine ehk kokku kuitamine, kindlam ümberasendus ehk pikaldane tombu kõveraks muutumine. Suuremaid muudatusi teise ehk lõpuliku kunstjala juures ärgu wõetagu mitte ette, sellepärast, et farnased muutused harilikult jala ilusa kokkupasfimise peale kehaga ja seisju peale halvasti mõjuvad.

Abijalg on kergemalt ja odavamalt wälja töötatud kui lõpulik; temal puudub peale paljude muude heade omaduste kerge ja wagane käit. Lühidalt öeldud, ta on lappimistõõ.

Kuid sellegi peale waatamata, on siin ikkagi kunstjala ehitamise põhimõtted maksivad. Leidlikkude, kuid kogemuswaesete soowitatud uuenduste peale tuleb waadata umbusaldusega. Jalategija, kes sellena juba enne sõda tuttau oli, see olgu meie mees.

Rõik, mida esimese jala kohta wõib öelda, on ka teise kohta maksew, mis lõpuks ometigi muu ei ole kui esimese järele parandatud teine wäljaanne.

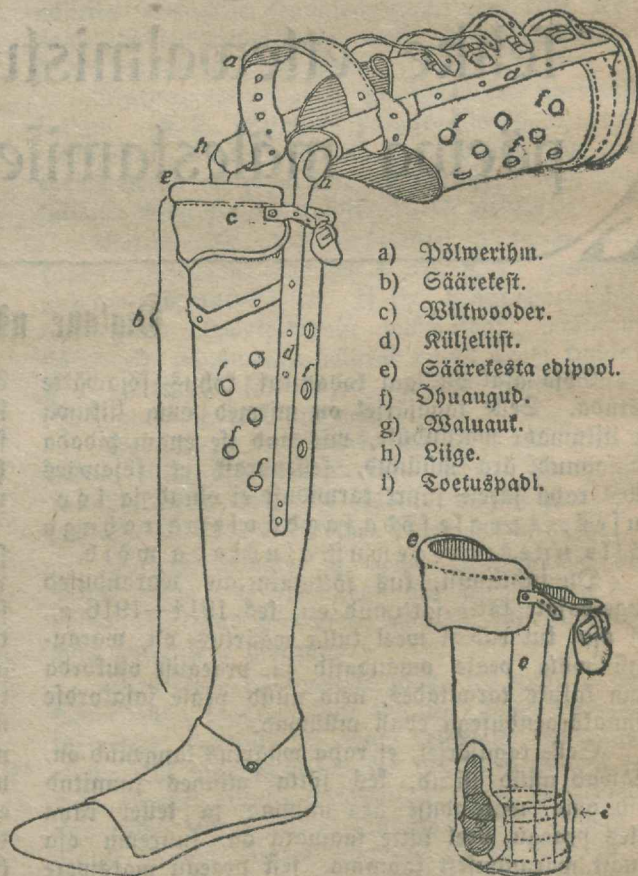
Lõpulik jalg: reiekest ja põlwerihm.

Mida lühem tomp allpool põlwe on, seda pikem peab reiekest olema, iseäranis siis, kui tombu

otsale toetada ei wõi. Liig pikk kest ei saa kunagi tükikas tunduma, küll aga selle wastu lühike.

Esimese jala valmistaja peab selle peale rõhku panema, et wigastatud reis lühikesse aja jooksul hulga peenemaks muutub. Tähendab, peab rohkem tühja ruumi jätma kesta rihmade kokkutõmbamise tarwis.

Mõõdu wõtmisel tuleb tähele panna, et ka reiest gipsist worm saaks wõdetud, selleks, et reiekest wõimalikult reie üleüldiswormile wastaks ja pärastised kõrwale kalbumised mitte liig suured ja tundelikud ei oleks.

- a) Põlwerihm.
- b) Säärekest.
- c) Wiltwooder.
- d) Rõheliist.
- e) Säärekesta edipool.
- f) Shuangud.
- g) Waluaut.
- h) Liige.
- i) Soetuspadl.

Wäga kerge on reiekesta tarwituse järel painutamise teel reie wormile wastawaks teha. Head küljeliistud (d) peawad seda wälja kannatama ilma, et kunstlised põlveliikmed (h) selle all kannataksid.

Ülewalpool neid liikmeid olew põlwerihm (a) peab jala tõstmisel, iseäranis ülesammumisel,

tombu liikumist kesta sees talistama. Kui häda ja walu ei sunni, ärgu loobugu mitte heast tombu alusest.

Säärekest ja wiltwooder. Mäsfimine ja sutt.

Säärekest (b) peab väga täpisealt tombu otsa wormile wastama ja tema walmistamisel tuleb (iseäranis lõpuliitu jala juures) pindluu seisatud arwele wõtta. Kui kest mõnes kohas tombu otsa liitub, võib abijala juures wildist woodril walusa kohale wastawalt (g), tüll wälja lõigata. Lõpuliitu jala kandmisel peaks tomp juba oma wormide muutustega lõpule jõudnud olema, nii et siis enam sarnaseid abinõusid tarwis ei läheks.

Nii kaua kui tombu luud ja pehmed osad weel endi muutusi lõpetanud ei ole ja weel kestab kõhnemaks jäämine ehk muud muudatused ilmsile tulewad, ärgu keegi omale lõpuliitu jalga muretsugu. Mida hiljem seda tehakse, seda parem on pärast käia.

See käigu eeltingimine on igasugune waheruumi puudumine tombu ja kunstjala kesta wahel. Seda võib saawutada tombu mäsfimise läbi.

Selleks otstarbeks mäsfitakse wenimast materjalist tehtud side (meie sõjawäelaste jalasidemete sarnane), mis tombu pikkusele wastawalt kitsam ehk laiem wõetakse, alt alakes ümber tombu, jäetakse põlw wabaks ja mäsfitakse järelejäänud osa ümber reie, ülewalpool põlwe.

Et tombu kunstjala kesta sisse lükkamist kergendada, tõmmatakse mäsfitud tombu üle selleks walmistatud willane sutt, mille läbi sideme paigast nihkumine takistatud saab.

Niiwiisi seotult täidab tomp kesta woodri täielikult, ja wäheha ehk rohkeha mäsfimise läbi võib alati igasugune waheruum täidetud saada.

Tombu mähkimine ja sulaga warustamine on paljudele ühejalgsetele täiesti tundmata. Sellest selgub ka paljude kunstjalal käijate wilumatu ja waludega seotud käik.

Waatamata kõigi muude kasude peale, peaks sarnast sidet ja sutt juba puhtuse otstarbeks tarwitama. Ei ole igatahes mitte hea, kui algaja oma tihti weel kinnikaswamata tombu säärekesta woodrisse paigutab, mis higist ja werest täis imbunud. See nähtus lasub ennast ainult sideme ja sula abil ära hoida.

Wõib ka sidemega üksi, ilma sutata, hästi käima õppida. Niisugusel korral tuleb aga side korralikult mäsfida, nii et see tompu kunstjala kesta sisse lükkates paigast ei nihkaks.

Rus peab tomp tuge leidma?

Selle läbi, et keha raskus waheldamisi ühe jala pealt teisele kantakse ja wahel ajal wabastatud jalga ette lükkatakse, tekivad liigutused, mis käimi-

seks nimetatakse. Selle juures saab tomp ifesugusel wiisil wäsitatud.

Räies terve jala ettepoole lükkamisel on kunstjalal tema kaalu tõttu tung allapoole. Ainult hästi walmistatud jalal saab mainitud liigutusel tombu liikumine ja hõõrumine kesta sees wäikene olema. Halwasti walmistatud jala kandmisel on niisugusel korral wastil tundmus, nagu libiseks jalga ettepoole alt ära.

Selle wastu võib tarwitada kolmesugust abinõu: hästi pilad tombu wormidele wastawad rihmadega ehk nõõridega kinnitõmmatawad reie- ja säärekestad, hästi mähitud side, ja, kolmandaks, kummist õlarihm, mis kunstjala tõstmisel selle hästi wastu tompu tõmbab. See rihm peab terwes omas pikkuses kummist olema ja kantakse kunstjalale wastupidisel õlal. Soowitaw on seda rihma ainult väga lühikeste ehk halwasti kinnikaswanud tompude juures tarwitada; hea, kestmiselt paranenud tombu juures ei mäsfa sugugi rihma kandmist omale külge harjutada. Ma tean oma kogemustest, et ka ilma rihmata väga hästi käia saab.

Sel ajal, kui käija keharaskus kunstjalal lasub, rõhub tomp allapoole, misugusele wajutusele wastu suruwad 1) reiekest, 2) säärekesta edipool (e), mille peale põlw toetab, ja 3) toetispadjad, mille peale käimise juures tombu ots ennast toetab (i).

See jalawalmistaja ülesanne on otstarbekohaselt keharaskuse surumist jaotada. Näituseks ei tohi põlw ükfinda ilalgi terve keha raskust kanda, niisamuti mitte tombu ots.

Kui reiekesta rihmad liig kõwa kinnitõmbamist nõuawad selleks, et jala wajumist talistada — see on juba tundemärk, et põlwe ja tombu otsa juures liig wähe toetuse eest hoolitsetud on.

On olemas säärekesta, mis eest nõõridega kinnitõmbamisega sisse seatud; sarnased kestad ei ole tarwitamisel mitte oma ülesannetele wastanud. Et sääre tomp tingimata kindlat tuge ja pidet nõuab, peab ka tema kest kinnine, kõwast materjalist walmistatud olema.

Kui tomp niivõrd kõhnaks läinud on, et mähkimise läbi enam tarwilist jämedust hõlpsalt saawutada ei wõi, tuleb keстал wildist wooder (c) wäljawõtta ja uue, paksema wastu ümber wahetada.

Paljude heade kõrwal on aastate jooksul nii palju mitmesuguseid wõimata halbu kunstjalgu walmistatud, et nende kirjeldustega terwed leheküljed täita wõib. Üks ifeäralik meistertöö olgu siiski nimetatud, mille juures ühendus sääre- ja reiekestade wahel harilikult teras- ehk raudliistude asemel nahkrihmadest (l) tehtud (d) oli.

Selle jala walmistaja ei olnud nähtawasti üleüldse mitte aru suutnud saada, mis otstarbeks ülemine reiekest tehakse.

(Särgneb.)

Rodanitud! Astuge G. B. Wigastatud sõjameeste ühikuse toetajatets liitmetets.

A. Kivikas, „Werimust.“

Ruus aastat on inimkond wallatud olnud sõjatornests. Käsü järele tapeti üksteist, loodi ennetuulmata tapariistu, mürgitati õhku ja wett, laotati laiali külgehakkawate haiguste idusid. Rõik luri-tööd, ka kõige alatamad, mis enne olid keelatud, said seaduse ja riigiwõimu sanktsiooni- ja inimese tapmine sai uhkustusasjaks, millest hoobeldi ja mille eest jagati aumärke.

Wana maakera pind ei ole näinud ega kuulnud laialisemat wõitlustorni kui meie päiwil!

Ja suur sõda, mis algas kuus aastat tagasi, muutus omas lõpuosas klassisõjaks. Rewolutsioonitormid purustasid Wenemaal wana korra, ja toodi esile laialdased hüpoteesid elu uuesti loomisest. Inimesed olid sõjast wäsinud, elusõud oli jäänud laialisestse loobastestse ja kaewikutesse ning wälja oli toodud ainult määratu werehimu ja wiha lõige wastu.

Niiuguses seisukorras algaski meie wabadus-sõda. Ra meie rahwas oli kistud pooleks. Olid ju niihästi seal kui siin olemas Eestri polgud, niihästi seal kui siin eestlased!

Enne walitses meil Saksa okkupatsioon, mis sundis paljuidki meie riidadest lahuma ja omale laialt Wenemaalt, kus enne nii palju elatud, kannatud ja kust nii palju mälestusi, uut kodu otsima. Ruid see Wenemaa ei wõimaldanud enam elamist, waid sundis sõdima.

Ja sõdida tuli oma wendade wastu!

Terme see kannatusriikas elu tuleb meelde, lugedes Kivikase „Werimust“a“.

Tulewad meelde 1919. aasta talwised sõjaläigud, mälestuwad wõigused ja sünkused, mis sel ajal nähtud!

Res meie seast ei ole näinud wangi, teda wiaakse mahalaskmisele! Res ei ole näinud pu-

rustud inimeseltha tülke! Wanas sõjas oleme wiimaseid (esimest seal ei tehtud!) ohtramini näinud kui Kivikas, kes osa wõtnud ainult wiimasest sõjast!

Paljud on näinud ka ema, kelle läest kistakse ta poeg, ta ainus tugi, ja tapetakse ta filma all, jättes lumme külma korjuse!

Ja wist sadanded meie sõdurite seast wärisestid iga pangu lastmisel: kas ma ei tapa praegu oma lihast wenda! Nägin paljuid lahingutes, kes wähtisid waenlase korjüste näkku — kas see ei ole mu wend!

Edesti werimust on see aeg! Kes tahab mäletada salajasi teadaandeid ja ülesandeid, oma isikliste wihameeste „punase“ sousti all tapmist! Kes oli see wõõras mees, kes wiis tapjad, et emalt kistku ta poeg?!

Rõik need on sõja warjuküljed, ja kui ühed tormasid edasi wahwas wõitluses sõjariistus waenlasega, ei pannud nad tähele weriseid wälju, mis jäid seljataha. Aga seal seljataha töötasid teised jõud, seal seljataha seisid ema oma poja laiba juures — ja liinil kaotas sõdur oma mõistuse oma wenna laiba juures, kelle ta tappis!

Meil, endistel sõjameestel, on Kivikase „Werimust“ raamatuks, kust lugedes mälestame külmi, weriseid päewi, kust hõdgub ihar werelõhn, mis meile nii tuntud!

Need on jutud meile, jutud meie mälestustest. Ja üsksiduse tunnil wõib teda lugedes tunda endiseid wõitaid wäriinaid, mis tundsiime siis, kui tapsiime, tapsiime käsü järele inimesi, kes niisama käsü järele meid pidid tapma!

Rahju ainult, et raamat nii pöbraseft kallis ja endine ning ka praegune sõdur teda omandada ei jõua.

Endel Armariou.

Aluskiwid.

Suba wanast ajast on rahwastel wiisiks saanud, kui uue hoone ehitusele asutakse, siis pidulikult tema esimene aluskiwi paigale pannakse kus juures kodujumalale koosolijate poolt ohwrid tuuakse, mis müüri sisse wõlwitakse.

Wanemal ajal, kui inimeste kumbed ja tundmused teoremad olid ja ebausf rahwa meeltes sügawamalt maad wõttis, said suuremate ehituste aluse panemisel elus inimesed seina sisse müüritud, ning wõib praegusel ajal wanu ehitusi leida, kuhu wanarahwa jutu järele tema aluse panemisel on elus inimene sisse müüritud.

Piltlikult kirjutab sarnasest juhtumisest, kus elus inimene hoone alusmüüri sisse wõlwitud, meie kirjanik Ritberg oma 5. kirjatöös „Maimo.“

Inimeste hingeelu arenemise läbi on need toored kumbed maha jäänud ja selle asemele saab hoone ehitusel tema aluskiwi panemisel majawai-

mule koosolijate poolt rahalist ohwrit toodud, mis sisse müüritakse.

Nimetasin, et wiimasel ajal on inimeste ohwerdamine uute hoonete aluse panemisel ära jäänud, kuid pean tunnistama, et seda just absoluutselt ei wõi mõista, sest lõige wanemast ajast luni tänini on kõik rahwad sunnitud olnud iseseiswa riigi hoone aluse panemisel oma kõige paremaid poegi ohwerdama. Ei mäleta ajalugu ega ka kõige targemad meie seast, et ükski riikline hoone oleks üles ehitatud ilma wereta ja inimeste ohwrita, ning sedasama teed pidi ka loomulikult Eestri rahwas käima ja oma paremaid poegi ohwerdama, et ammuigatsenud iseseiswat „Eestri koda“ rajada.

Meie rahwa poegil tuli weel mõned aastad Wene kottlast laitseda, kelle tiiva all 200 aastat rahupõlwe oleme maitseunud ning mõistust ja jõudu kogunud enesemääramise õiguste ja iseseiswuse

teostamiseks. Seega oleme wahetpidamata kuus aastat ohwrid toonud, kuni suurte raskuste järele wiimaks ka „Eesti“ nimeline riigihoonde teiste riikide hoonete kõrval on tõusnud.

Juba oleme mõned kuud omas uues hoones rahupõlwe maitsetud ja mõned läbielatud muredest ja wiletsustest rahumerde uputanud ning hakanud oma igapäewast elu elama. —

See on harilik elukäik ja selle üle wõib aina rõõmustada, kuid kõige selle juures on siiski kurb nähtus, et niisama kiirelt ka unustatakse need kaaskodanikud ja nende perekonnad, kelle peale loos langes riigi hoonde ehitusel kas terve elu ehk kehaliikmeid ohwerdada.

Igapäewase peawarju ehitusel, kus see surnud materjalist üles laotakse, ei tunne aluskiwid neid pigistusi, mis terve hoonde nende turjale kannab, kuna riiklike hoonde ehitusel see koguni ümberpöördukt on, sest siin on meil elawa materjaliga tegemist.

Meie riiklike hoonde nurgakiwid — inwaliidid on maad mööda laiale läinud ja sellega üleüldjuse filmade eest warjule jäänud, nagu harilikult iga ehituse aluskiwid, kuna aga terve ehitus, mis nende peal lasub, waataja tähelepanemist enda peale tõmbab.

Nii woolab igal pool elu ilma wahetpidamata, näed naeratawaid nägusid, rõõmu ja elu tuhinat

killawaid punapalgelisi noori neidusid, peentes riites tüfedaid isandaid enesega rahul olewa näoga, kuulled noorte inimeste jutustusi elumõnude maitsemisest — ühe sõnaga: elu täis ilu ja rõõmu. Näed harwa selle woolawa elu kestel mõnda inwaliidi rümpaste riites roomamas ehk karkudel, lootuseta pilguga elu waatamas, sest et olud neid sarnasusse wiletsusse on saatnud, et jääb üle ainult kuskile warjule pugeda, kus sind keegi ei näe ja siin, hambaid kokku pigistades, südamerwalu tagasi hoida ja waikest kannatada. — Need on meie riigi aluskiwid.

Rodanikud! Ürge unustage neid aluskiwisiid, kes sügawal seistes kannawad seda hoonet, kus wõite tartmatakt elu mõnu maitsteda.

Rui ei luba südametunnistus isiklikelt meie riigi hoonde rajajatele töowõimetutele inimestele oma abi edasi anda, mis armuandi meele tuletab, mis walus wastuwõtjale ja andjale, siis toetage tegelikult Wigastatud Sõjameeste Ühisust jõudu mööda, astuge kõik Ühisuse toetajateks liikmeteks ja suuremaid sisetulekuid saades, tuletage meele, et saamist on kindlustanud need — kes nüüd teiste abi tarwitawad — inwaliidid — ning saate osa sellest E. W. S. Ühisusele, et see nende koormat tarbe korral wõiks kergendada.

9. aug. 1920.

Jalutu kodanik.

Teated wigastatud sõjameeste elust.

Kodumaalt.

Ei ole kodu ega kodumaad!

Õnne laps, kellel kodu ehk kodumaa, mille eest on inwaliid wigastused saanud.

Tema tuli ennast osatonda registreerima, waevalt jalgabel edasi liikumas — õnnetu, ilma koduta ja kodumaata.

„Isamaa on hädaohus!“ hüüdsid teda sõjatulle inimesed aastate eest; neile oli teda tarwis siis, ja üles otsida, saata meeletusse taplusesse, sõtta oma huwide pärast, milles kadumas olid üleshüüdjate soojad kodud ja waewata sisetulek wõeraste tööst.

Tema kaitstes kangelasemeelselt neid. Oli truu omas wandes lõpuni, ohwerdas ennast isamaa ja inimeste kasude pärast, andes oma terwist ja tulewittu.

Nüüd ei ole teda enam kellegile tarwis, pole tal kodu ega isamaad. „Hulgus“, „Suli“ ja „Kelm“ wõidakse talle awalikult näkku, süüdistatakse ilma asjata teda laisaks ja ollakse hoolimata külm.

Walus ja wastik on kerjata wõõrastelt armuandi, kuuldes seejuures pisarateni puudutawaid märkusi ja leppida inimeste arwamistega, mis ekslikud ja waled, erapoolitud ja kõrgid.

Ma panin seda tähele inimeste juures, kellega mul tema asjus kokkuputumist oli, ta see oli mulle kui wigastatud sõdurile, haawat.

Siit oli Tartu linnas omal ajal sündinud ja üles kaswanud ning 10 aastat tagasi sõjawäe teenistusesse wõetud. Lahingust osa wõttes langes tema sakslaste kätte wangi ja wiibis sääl augustini 1918. a., kust ta wiletsa sandina kodumaale tuli.

Siin tuli hakata kerjama. Omakseid enam ei olnud. Tuli otsida ulualust ja öökorterit, kust wõimalik, ja see kestis sarnaselt nüüdseni.

Ei ole teda ükski peale leiwa palukese andmisega aidanud, ega aidata tahtnud, mille tõttu tal ka ühtegi isikutunnistust ega tõendust peale Saksumaalt S. wangist Tartusse sõitmise lubatirja.

Tartu kogukonna maksuwalitsuse ametnik julgus awalikult wälja ütelda ta kohta ülemal nimetatud sõnad, ilma et pikemalt oleks tahtnud selgusele saada ta isiku ja kirjade üle, mis nähtawasti Tartust on Tallinnasse jama sugusesse asutusesse ära antud ja kohal tema isiku kindlastegemist ei lubanud.

Ragu aastad ennem ei lubatud talle mingisugust tunnistust peale nimetatud „Saksa sõidu luba“, millega kui rändaw Juut Ahasweerus ta maad mööda Tartu maakonda rändab, ei kodu olles, mitte sünnipaigas, ei tuntud kasukohtil olles, mitte Wene riigi ei Eesti alam — pärit ei kustilt.

„Wõtte teda oma warjupaika“ annab häätahtlikult mulle nõu linna politsei sekretär, teades, et sarnast asutust Tartus olemas ei ole.

Oma õnnetu kaaslasega jõudsin sinnaamasse tagasi, kust alanud olin.

Viharais silmil pigistas mu lätt: „Hääd terwist! Minu jaoks ei ole kodu ega kodumaad ja ometi olen nende eest oma õigused annud. Neil ei ole mind sandina enam tarwis..“

U. S.

Invaliidide warjupait Tallinnas.

Räesolewa aasta kewadel asutati Tallinnas, Magdaleena tän. nr. 4, sõjainvaliidide warjupait 30 inimesele. Nimetatud asutus on esimene oma nime wääriline asutus meie riigis, sellepärast ei oleks wist ka ülearune kui tema juures natuke peatame, et ligemat ülewaadet saada.

Juba wäliselt waadates, jätab warjupait hea mulje oma tena pargiga, mille keskel maja asub.

Kohe paistab silma, et hoolas käsi ja hea lord majas walitseb, mis küll peaaesjalikult E. Punase Risti peawalitsuse ja majawalitsuse ning kõikide teenijate arwele tuleb panna. Majas, mis tahetordne, on magamise toad 2—3 inimesele, kokku 13 tuba, teisel korral, kuna köök, söögituba ja mängu-lugemisetuba, alumisel korral asuvad. Lugemise toas on peale wäheste raamatute ka paar muusikariista ja biljard invaliididele-warjualustele tarwitamiseks. Wiimasest näiwad invaliidid õige suurt lugu pidama, sest majawalitsuse ja seletuse järele lestaw mängimine wara hommitust hilja õhtuni, mis igatahes ka wäga kasulit just terwislikest küljest, sest mänguwaegsed liikumised mõjuwad küllalt hästi nõrkade ihuliikmete peale ja annawad wäsimuse järele mõnusa une.

Ra on warjupaigas enam-wähem töödõimulifemad invaliidid kingsepatööd tegema hakanud, milleks neile Punase Risti peawalitsus lahkesti wastu on tulnud ja tarwilikud tööriistad muretse nud. Kõigile aga ei ole Punase Risti peawalit suse poolt muretsetud riistadest jatkunud, ja mõned, kes wigastatud sõjameeste ühifuse Tallinna osa- lonna kingsepatöö koolis natuke ametit õppinud, teewad nüüd tööd ühifelt ja oma riistadega. Tuleks aga soowitada, et neile weel puuduwate muretse- mifels abiks oldaks.

Jutuajamisel invaliididega, keda praegu 18 inimest warjupaigas, selgus, et kõik sealse eluga kõigiti rahul on. Sõõl on hea, riided korralikud, liikumise teeldu päewal ei ole, kuna õhtul kella 9-ks kõil todus peawad olema. Mis warjualustele muret teeb, on see, et walitsusel, kelle kulul warju- pait asutatud, kawatus olewat sügijel warjupaika kuhugi mõisa üle wiia, kus warjualuste arwates elu wäga igaw saawat olema. Selle wastu, et warjupaika mõisa tahetaks wiia, olewat warju- alused töö- ja hooletandeministeeriumis protes- teerinud; kas seda tähele pannakse, näitab tulewit. Wõiks aga ministeeriumile küll soowitada, kui see võimalit, warjupaika praegusest kohast mitte üle wiia sellepärast, et sellega oleks invaliididel, kes kingsepatööd teewad, võimalus wõdetud enesele tululopikaid muretsejeda. Teisels mureks on warju-

alustel-suitsetajatel tubaka saamine, sest warju- alused peale oma wäitese isiklise teenistuse muud sisetulekut ei saa, nii on neil ka täiesti wõimata praegusel ajal kuulmata kallist tubakat muretsejeda, millega sõjamees nii wäga harjunud on ja mis tema ajawõitels on warjupaigas, nagu ta seda oli lahingutes. Ameerika Punase Risti poolt olewat warjupaigale launis kogule tubakat kingitud, kuid rahaministeerium ei lase seda sisse tuua, enne kui tolliraha tasutud ei saa, warjupaiga summadest aga seda wäljaminekut katta ei saa. Tuleks soowitada, et rahaministeerium wõi Wabariigi Walitsus warjualuseid siiski sellega õnnestaks, et luba annaks neile kingitud tubakat ilma tollimaksuta tarwitada; see wist riigile palju maksma ei läbe ja see summa, mis tollirahast saats, meie halba marga kirsfi parandada ei saa.

Nimetamifewäart on awar wiljapuude- ja juurewiljaaed, mis warjupaiga juures tarwitada, millest tarwilikku aiawilja toiduks saadakse teha ja selleläbi wäljaminekuid peatoiduainete muretse- mifels wähendada wõib, sellega on ka toidu headus seletataw.

Räesolewal ajal on warjupaigas weel 12—15 invaliidile ruumi ja soowitaw on, et wigastatud sõjamehed, kes 70% ja rohkem tööõudu kaotanud, warjupaika elama asuksid, sest seal on elu ülespida- mine igatahes soodsam kui seda pension lubab, mille saamine weel kauemat aega saab nähtawasti wiibima.

Invaliidid, kes ülemalkirjeldatud warjupaika soowiwad elama asuda, ja kellel 70—100% töö- jõudu kadunud, saatski kirjalikud soowiawaldused otsekohe warjupaiga juhatajale, Tallinna Magda- leena tän nr. 4.

U. S. W.

Rus on intmiffus?

„Walga randteede 7 jeltsooni tööliste koosolel otustas awalbada kõige waljumat protesti teedeministri tegevuse wastu, kes oma isiklistel põhjustel wabastat teenistusest naistöödlife, kelle mees Eesti wabadusõjas wigastatud, kuna meile kahju- liitubele wätjamaalastele edasiteentmist wõimaldati.“

Rajalane nr. 148.

Lühitene ja kuuw teade, ega ärata wist peale isiku enese, kellest jutt, ja tema kaasteenijate, kes protesti awaldasid, kaugemal lugejale mingit ise- äralist wastikusetunnet?

Ruid just see lühite teade kohaliste sõnumite all „Rajalases“ awaldad lõpmata rufuwa tunde neis, kes wigastatud sõjameeste ja nende pere- londade eluga ligemalt tuttawad.

Mis tunneb inimese süda, kes oma töödõime kodumaad kaitses kaotanud ja nüüd raske koormana oma naise õlgadel ja ülespidamisel seisab, wiimastel aga „suuremeelse teedeministri hoolitsusel isiklistes huwides“ wõimalus wõeti isikliku ja ausa tõbga oma wigast meest toita, seda tunnawad wähesed, kes ise lahingute toledused üle elanud ja kodumaa mulda oma werega wäetanud, wigastusi saades lootuses, et weri, mis walatud ja piin, mis läbi-

elatud, kaastodanikkude ja wõimukandjate poolt wäärilisel hinnatud saawad.

Misjagune pettumus ja rõhum tunne asus selle invaliidi südamesse, kelle naine kui tema ainus toitja teedeministri isiklikes huvides tõõlt lasti lasti, seda tunneb küll ainult nimetatud invaliid ja tema naine, kuna tagandaja seda wist enesele ette kujutada ei soowigi!

Kus on töõkaitseasutuste ametnikud, kus on teedeministri inimlikkus? Wist müüakse seda wiimast just kõlilewa kulla eest, nagu omal ajal Narwa jaama raudteede ametnikud seda tegid!?

Kellesse asi puutub, tehtu wiibimata korraldus, et inimlik ja seaduslik kord mitte rikutud ei saaks. Nimetatud ülekohus nõuab aga wiibimata heakategemist, seda nõuab weri, mis ülemaltoodud wigane sõjamees oma kodumaa eest, mis temale niüüd wõõrats kipub jääma, walanud on. A. S. W.

Wanad kangelased.

Tartu osakonda on registreerinud endid ka tats Türgi sõja invaliidi. Mõlemad wanakesed, Balkani poolsaare wabastajad, kelle walatud weri on leotanud maad, kus mühiseb Maritsa ja woollab tasane Donau — Bulgaria tuissoon.

Wanade tammedena jäänud nad järele meile, kelle mälestuses nii paljugi liigutawat sõjajuttu ja kangelasemeelt.

Mõlemad oma aja kangelased on ajarastustesse unustatud ja elawad wiletsaid elupäiwi, mis saatusel poolt on määratud teenuste tasuta. Nad tarwitawad abi ja seltskonna toetawat kätt. Robukolle, kus elutsewad wanad, on waene ja tühi, ei magamiseks mitte waipagi, ei inimlikku aset ega istet.

Selles närtsiwad kuwades hoigajad haiged, wanakesed omaksed, kes juba nädalid waludes lamanud.

Tarnis on neile abi anda, kui mitte rohkem, siis woobile waipki, millega haiget katta.

Ei parane.

Räte ja jalgade amputeerimised ei parane mitte nii ruttu, waid wintsutawad inimesi weel kuude ja aastate wiisi.

Nii jäi uuesti haigeks Tartu osakonna sekretär R. Lippand ja läks Tartu I sõjawäe haigemajasse, kus tema juures lõikus ette wõetakse, et wigastatud jalale parandust muretsema. Lootuse järele peaks see kergelt sündima.

Ruidas ametnikud aru saawad.

Tartu maakonna töõ- ja hoolekande osakonda oli invaliid oma dokumendid sisse annud rahwawäelase pensiooni saamiseks.

Daberid seisiwad edasihaatmatalt paigal ja ootasid selgust, ei mõistetud mitte aru saada, kes on „rahwawäelane“. Ei teatud mitte kas rahwawäelane on ohwitser ehk kedagi muud, olgugi, et dokumentides ära tähendatud oli ka rahwawäelase saamatajäänud teenistuse pall, mis küllalt selgust

oleks anda wõinud „rahwawäelase“ ja ohwitseri wahet.

Nii wiiake oma walitsuse ametnikkude poolt ellu rahwawäelaste pensiooni seadust ja saadakse sarnasele arwamisele, et sellega oleks weel aega ja tuleks selgusele jõuda, kes on „rahwawäelane.“

Invaliid.

Otepääst.

Otepää kihelkond, kus igasuguste selfside ja ühisuste asutamine alati poolehoidmist on leidnud ja asutatud selfsid ja ühisused soodsa pinna eest on leidnud tegewuseks, ei ole weel nii kaugele jõudnud, et oleks ellu kutsutud ka siin wigastatud sõjameeste ühisuse osakond. Osakonna järele tundub siin suurt tarwidust, sest ilma- ja wabadusõda on siit kaunis suure hulga ohwrid nõudnud ja wigastatud sõjameeste arv ei ole wäike, kes ühel ehk teisel wiisil ühisusest elukibeduste kandmiseks abi leiaks.

Kas tahate teie, Otepää tegelased, wigastatud sõjamehi unustades, seda puhku omalt teelt kõrwale astuda ja jätate E. W. wigastatud sõjameeste ühisuse Otepää osakonna ellu kutsumata?

Invaliid.

Tartu osakonna juhatusel

eratorralisel koosolekul otsustati muu seas, 29. augustil eratorraline liikmete koosolek kokku kutsuda ühisuse aastapäewa puhul. Päewakorras mitmed osakonda puutuwad küsimused ja referaat — wigastatud sõjameeste praegune seisukord.

Osakonna sekretäri, Karl Lippandi asemel, kes ajutiselt haiguse puhul ametist lahkunud, waliti juhatusel liikme kandidaat A. Michelson.

Osakondade asutamise koosolekud.

Neljapäewal, 19. augustil s. a. on Türi Muusika Selfsi saalis kella 5 ajal sõjainvaliidide ja rahwa koosolek E. W. Wigast. Sõjam. Üh. Türi osakonna asutamiseks.

Reedel, 20. aug. s. a. on Paides kodanikkude klubi saalis sõjainvaliidide ja rahwa koosolek Paide osakonna asutamiseks.

—rt—

Helme osakond.

Pühapäewal, 8. aug. s. a. awas A. Suurkast Tõrwas „Rino“ saalis sõjainvaliidide ja rahwa koosolekul Helme osakonna. Liikmeks kirjutati 12 invaliidi ja mõned toetajad liikmed. Waliti 5-liikmeline ajutine juhatus. Lähemas tulewitus, kui rohkem liikmeid kogutud, walitakse uus juhatus.

Lootust on, et see osakond tulewitus hästi ebeneb.

Selsamal päewal, õhtul kell 5, pidas A. Suurkast ka Tõrwa Tuletõrjujate Selfsi rahwapidul pikema ja tulisehoolise kibutuse-kõne invaliidide toetuse mõttes, mida publikum huwitusega kuulaski ja kõnelejale tormilist kiitust awaldas.

—rt—

Saksamaalt.

Kunstliikmete näitus.

Würzburgis, Saksamaal, peeti juulikuul proteeside näitus ära, kus endiste tuttavate tööstuste produktioonide kõrval hulk uusi parandusi ja täiendusi, iseäranis kunstjalgade ja -käte juures, silma puutusid. Nii leidsid palju tähelepanu Dresdenist Alfred Thiele kunstlätewabriku tööd, mille hulgas põllumeestele tarvitamiseks uued „töötangid“ olid, mis kerge ja raske asja tõstmist ja kätitamist uskmata t kergendamad. Thiele on katseid teinud käsa lihatarwa, pehme gummi korruga katta, et neid loomuliku käe sarnaselt teha.

A. Derckum, Heidelbergist, oli wälja pannud kogu jalgu, wedrutawate säärestestaga, mis astumisel igasugust pörutust tagasi hoiab.

Ernst Schroederi äri poolt Hamburgist oli wälja pandud „ühe käe pesupukk.“ Selle puki abil on ühe käega inimesel wõimalik ilma teise abita oma allesjäänud kätt puhastada ja korras pidada. Pesupukk saab pesulaua eht seina külge kinnitatud. Tema küljes on käepesemise hari ning siseseadete küünite lõikamise, wiilimise ja puhastamise jaoks ja kätevärt. Sarnase pesupuki saavad Saksamaa ühe käega wigastatud sõjamehed soowi peale töö-ministeeriumilt hinnata.

Würzburgi äride poolt olid mitmesugused, puust ja nahast valmistatud jalad, käewarred ning igasugused kõited ja rihmad wälja pandud.

Ülemleitnant Zabra poolt wälja pandud wannitamise siseseademudel äratas üsleüldist tähelepanemist.

Iseäranis rikkalikult oli Friedrich Fuchsi ortopeedika — mehaanika tööstuse poolt asju näitusele toodud. Selle äri põhjusmõte on: üle ilma kõige paremaid ja uuemaid kunstliikmeid kokku tuua, nende headust järele uurida, ja wigastatutele igale ühele just sarnast liiget pakkuda, nagu see temale kõige otstarbekohasem. Sellel on head tagajärjed olnud ja selle läbi ei ole wigastatud sõjamees mitte enam sunnitud seda kunstliiget kandma, mis suguseid tema kodukohast wõimalik saada. Ortopeedikas on maksew wanaõna: „Üks ei lõiba kõigile.“

Hirsch ja Halleri wäljapandud kunstikäed, mis kõige Saksamaal praegu wäga palju tarwitusel, on huwitawad oma mõtterikka mehhanismi ja loomuliku, käesarnase wäljumise poolest.

Ilma käteta wigastatud sõjamees Beyrauter, kellel parem käsi õlast ja pahem käsi allpool küünarnuki maha lõigatud on, näitab näitusel, mida inimese tahtmine wõib sünnitada, kui teda häda selleks sunnib. Beyrauter kirjutas ülesseatud tahwlil ja näitab, kuidas ta ennast igapäewases elus oma kunstlätte abil aitab. Ta ütles wäga õigelt, et kunstliige ilma tema kandja hea tahtmiseta kaotab oma tahtjuse. Chemnizi kätetööstus näitab mitmesuguseid töötegemiseks tarwitatawaid käsi.

C. H. Müller'i poolt, Hamburgist, olid mitmesugused käed wälja pandud, millest iseäranis huwitaw oli kerge metallist käsi, mehaaniliselt liikuma pälaga.

Saksa kunstliikmete ühijuse poolt wälja pandud

reiejalg iseäralise siseseadega, mille abil wõimalik on käärt tüürida, ja mis põlwest liikudes, siiski kokkujumise wõimatust teeb, leidis palju poolehoidmist. See on üks parem jalgadest, mis Saksamaal jenni turule toodud.

Järgnesid weel suur hulk mitmesuguste äride poolt wäljapaneluid, igasugused kunstjalad, -käed, -silmad, -kõited, rihmad, kunstlised kindad ja saapad, isefõitjad kärud, wantrid, kargud jne. See näitus lasseb loota, et juba lähemal ajal Saksamaal ortopeedia tööstuste wõrk üleriikliselt nii laiasti laguneb, et iga wigane tarwilist aseliiget oma kodukohas saada ja parandada lasta wõib.

Proteesid riigi kulul.

Uue hoolekande seaduse põhjal saawad wigastatud sõjameestele tarwilikud kunstliikmed ja teist-sugused abinõud ning nende parandus, riigi kulul tehtud. Seaduse 7. paragraafi järele saawad need tarwilisel arwul muresetud ja wanad, kõlbmataks läinud proteesid koge uute wastu wahetatud eht parandatud. Kui proteesi lagunemine omaniku hooletu ümberkäimise pärast on tekkinud, siis ei anta selle asemel uut mitte enam riigi kulul. Wäartuslikumate abinõude, nagu isefõitjad ilma jälgadeta wigastatutele, omanduse õiguse wõib riik omale jätta.

Mees ja naiselanikkude arwu wahed Saksamaal on wiimastel aastatel sõja läbi kohutawalt muutunud. Enne sõda elas Saksamaal iga 1000 mehe kohta 1024 naisterahwast; nüüd 1000 mehe kohta 1086 naisterahwast. 20—50 aasta wanaduses elanikkude wahel oli enne sõda 1000 meest. 1005 naister. kohta, — nüüd aga 1000 meest. 1155 naister. kohta. Ja neis wanaduse aastates, millal abiellu astumisi kõige rohkem ette tuleb, on wahel weel märksa suurem.

Majanduse alalt.

Tööta töbliste arw Saksamaal.

Saksamaa riigitöministeeriumi teatel oli 1. juunil tööta töblisi: 61541 naister. ja 208900 mees-terahwast. 15. juunil olid tööta juba 67935 nais.— ja 221123 meestöblisi. Kui nendele arwudele weel juure lisada töwõimetuid 271146 perekonnaliiget, kes riigi poolt abi saawad, siis on riigi toetust saanud kui tööta töblised: juuni esim. poolel 523.064 inimest, juuni teisel poolel 560.204 inimest.

Nendele arwudele lisaks tuleb weel suur hulk töblisi, kes tööstuse osalt seismapaneku tagajärjel ainult 24—30 tundi nädalas tööd leiawad ja selle tõttu wähenatud palga pärast ka tööta töbliste toetusrahadest abi saawad.

Sõjawangide kojusaatmine üle Riia.

„Reichsbund'i“ teatel on Leedu walitsuse ja Sileesia sõjawangide riigikeskkorralduse 2 eesistuja wahel peetud läbirääkimised sõjawangide kodumaale toimetamise üle Leedumaa kaudu heade tagajärgedega lõpnud. Riias asutatakse Rahwuswahelise Punase Risti seltsi juhatusel läbitäigu laager. Saksa sõjawangide Wenemaalt kodumaale saatmine Riia kaudu pidi augusti algul algama.

E. W. Wigastatud Sõjameeste Ühifuse ametlik osa.

Teadaanded Restjuhatusel poolt.

Augustikuu jooksul sõidavad restjuhatusel liikmed, igaüks oma lähemas ümbruses, kõik osakonnad läbi, et kohtade peal osakonna fennise tegevusega tutvuneda ja tarvilisi instruktisioone anda osakondade tegevuse ühtlustamiseks.

*

Toiduaineid ei ole restjuhatusel ministeeriumi kaudu veel mitte korda läinud saada. Wastaw palwe anti 5. juulil sisse. Toitlusministeeriumi poolt saadeti wahakiri töb- ja hooletandeministrile heakskiitmiseks, — see tegi oma korda restjuhatuses järelepärimise küsides, mille peal restjuhatus oma palwe põhjendab. Saades tarvilise wastuse, on töb- ja hooletandeministeeriumist wahakiri teele läinud, kuid pole fenni toitlusministeeriumile kätte tulnud.

On siiski esialgu veel lootus palutud toiduaineid saada. Palutud on inimese kohta 5 naela nisupüüsi, 2 naela Ameerika sea pekki, 2 naela suhkrut, 2 naela riisi, 1 nael kohwi, 1 nael kakaod, 5 naela soola, 10 naela petrooleumi, 10 nae laheeringaid ja kats purki kondenseeritud piima.

Peale selle on kaubandus- ja tööstusministeeriumilt palutud 100 puuda tubakat ja 300 kasti seepi, selleks et seda liikmetele sisseostu hinnaga wälja jagada.

*

Restjuhatusel üleskutse peale 15/IV. s. a. on Tartu Põlumeeeste Seltsi eesfeisus omal koosolekul 21. juunil s. a. otsustanud määrata wigastatud sõjameestele iga aasta põlumeeeste seltsi „Wahi“ põllutöökoolis ja kursustel neli õpematsumat waba kohta, kuhu restjuhatus õpilaste kandidaadid nimetab, kas põllutöökooli wõi kursustele, õpilaste soowi järele.

Ühifuse liikmed, kes soowivad mainitud kooli ehk kursustele sisse astuda, andku endid oma osakonna juhatusel kaudu restjuhatusel üles. Restjuhatus nimetab õpilasi kooli wabadele kohtadele järjekorras, nende warandusiselt seisukorda silmas pidades, ja saab ka tarwilisel korral õpilase ülespidamiseks kaasa aitama, wastawalt asutuselt toetust muretsedes. Ühtlasi awaldab restjuhatus siin kohal

„Wahi“ 2-klassilise põllutöökooli lähema kawa.

„Wahi“ põllutöökool asub Eesti põlumeeeste seltsi katsetalus „Wahil“ umbes 4 wersta Tartu linnast.

Kooli ülesanne on:

1) õpilaste üldhariduslikult ettevalmistust ühikutada, selleks nende rahwakoole alamates klassides omandatud teadmisi kindlustades ja laiendades;

2) tegeliku põlumeehe tööpiirides võimalust pakkuda mitmekülgist ja põhjalikku eriharidust omandada.

Kooli wõetakse wastu mõlemast soost õpilasi, 16 aastast alates, ja wanemaid, kes w a h e m a l t e n d i s e w a l l a k o o l i h e a d e t a g a j ä r g e d e g e o n lõpetanud ja osawad on rehtenduses kui ka ematsele kirjasaletumises

ehk wastawa hariduse mujal saanud. Wiimane koolitunnistus on sisseastumise juures tarwilik.

Õpetöö koolis kestab kats terwet aastat ja jaguneb neljaks poolaastaks. Kahe talwe poolaasta jooksul on õpetus peaaesjalikult teoreetiline, kuna kats suwist poolaastat tegeliku põllutöö kätteõppimiseks ära tarwitatakse.

Kool algab tööd talwist poolaastaga 1. nov.

Õpeaineid jaotamine koolis on järgmine: Esimesel talwel õpetatakse: Eesti keelt, rehtendust, geomeetriat, kodumaa tundmist ja ajalugu, anorgaanilist keemiat, füüsikat, põllumajanduslikku ehitust, botaanikat, põllutööd (maapinna tundmist, harimist ja wäetamist), loomakaswatuset, piimaasjandust, raamatupidamist, wõimlemist ja laulmist.

Järgmisel suwel jagunevad õpilased soowi järele kahte rühma: põllutöö rühm ja aiatöö rühm. Esimesed saawad praktilist põllutöö ja karjataswatusel õpetust kas „Wahil“ ehk mõnes teises eeskujulikus majapidamises koolwalitsuse walwuse all. Teine rühm õpilasi jääb suwets „Wahile“ ja õpib seal tegelikult aiatööd ja mesilastepidamist. Käsitähes tegelikkude töödega saawad õpilased ka teoreetilist õpetust nende eriainetel üle. Ühtlasi tehakse tutvust tegeletu põllutöö ja karjataswatusel alal, iseäranis l a u d a p r a k t i k a peale suurt rõhku pannes.

Kõik õpilased koguvad suwiste tegelikkude tööde järele oktoobri teisel poolal „Wahile“ kokku, et siin ühifelt teise ülema astme aineid õpida.

Teisel talwel õpetatakse: Eesti keelt, rehtendust, maaõõtmist, loodimist ja parandamist, orgaanilist keemiat ja tehnoloogiat, füüsikat, põllutööd, (üleilidist ja eri-taimelakaswatuset), loomakaswatuset ja looma terwishoidu, piimaasjandust, raamatupidamist, seaduse tundmist, majapidamist ja ühistegewust, metsaasjandust, aiatööd ja mesilastepidamist, inimese terwishoidu, wõimlemist ja laulmist.

Peale teise talwe aluwad õpilased kas oma kodukohtadesse ehk ka palgalistena wõdrastesse põllumajapidamistesse (isikliku wäljawaliku ehk koolwalitsuse soowituse põhjal) iseseiswalt põllutööd tegema. Sügisel saadawad nad koolwalitsusele täieliku kirjaliku aruande suwe jooksul tehtud tööde kohta. Selle kirjaliku töö kui ka muudu koolitöös edasijõudmise põhjal antakse õpilastele wastaw kooli lõputunnistus wälja. A i a t ö ö r ü h m a õpilased lähewad teiseks suwets kooljuhatusel walwuse all olewatesse eeskujulikkudes majapidamistesse tegelikult põllutöös ehk aiatöös endid täiendama ja saadawad sügisets täieliku kirjaliku aruande koolwalitsusele sisse, mille peale ka neile lõputunnistus wälja antakse.

Põllutöökooli kõrwal kestawad 6-kuulised põllutöö ja karjataswatusel kursused endisel alusel edasi. Õpetuse algus ja wastuwõtmise tingimised neesamab, mis koolis.

Õpejõududeks on peale alalise kooljuhataja ja alalise üleilidishariduslikult õpeainete õpetaja eriteadlased, kes endistel aastatelgi „Wahi“ kursustel õpetust on annud. Teised tarwilikud eriteadlased kutsumatse weel wäljastpoolt (näituseks arstid jne.).

Korterid saawad õpilased „Wahil“ erataju eest (umbes 5 marka kuus); õpilaste toad on awatud ühes tarwiliku mööbliga. Magamise toot ja pesu peab õpilastel oma olema. Et aga woodid „Wahil“ piiratud arwul olemas, siis oleks soowitam, et lähemalt tulejad oma woodi kaasa tootfid. Kütte ja walgustus peab õpilastel omal kulul olema; koolwalitsus püüab selle eest muretseda, et koha peal sellets tarwisminewaid aineid turuhindadega osta kaats. Toitmise olud on kooli juures järgmiselt korraldatud: siin töötab õpilaste omawaheline ühistöö, kuhu õpilased ise toiduaineid kokku toowad.

Üleilidse katsub „Wahi“ katsetalu selle eest wõimalikult hoolitseda, et iseäranis kaugemalt tulejalist kui teist toiduinat, mida raste kaasa tuua, parajate hindadega koha peal saada oleks.

Enam jagu õpilaste korteriteest on ühenduses wäliskemate töödidega ja panipaitadega, nit on wõimalus õpilastel ka iseseiswalt omale sööki walmistada, mida osa õpilasi eelmistel aastatel on teinud.

Raamatupidamise kursuste

üle palub töö- ja hooletande-ministeerium teatada, et kursused algavad sügisel, kui koolid üleüldse algavad. Enne aga, kui kursused awatakse, on tarwilik teada saada, kes soovivad põllumajanduse ja kes riigi ja omavalitsuse raamatupidamist õppida.

Liikmeid palutakse ülesandmist saata osakondade juhataste laudu ehk otse töö-hooletandeministeeriumile.

Reskjuhatus sai kingituseks Ameerika Puna-selt Ristilt 6 woodit, 12 woodi tekki, 24 käterätti, 50 paari pesu, 12 padjapööri ja 101 väikest patja kodu sisse seadmiseks Tallinnas, et osakondade saadikutele endi asjaajamise ajaks ulualust anda.

Aruanded.

Osakond nr. 5, Paistus; juunikuu kassa: Maituust ülejääk — 3219, 65 penni, sissetulek — 1833, 95 penni, väljaminek — 703, 40 penni. Ülejääk 1. juuliks 4350, 20 penni, tasakaal: — 5053, 60 penni.

Juuliku kassa: Ülejääk juunikuust: 4350, 20 pen. sisse tulnud: 2405, 05 pen., välja läinud 2054, 30 pen. Ülejääk järgm. kuuts 2535, 95 pen. Tasakaal 4590, 25 penni.

Osakond nr. 7, Tartus; juuliku kassa: juuni ülejääk 23532, 82 penni, sisse tulnud 3579, 60 penni, välja läinud 13558, 69 penni, ülejääk 1. aug. 13553, 73 penni, tasakaal 27112, 42 penni.

Osakond nr. 8, Rakveres; 18. juulil Port-Rundas toimepandud pidu aruanne: sisse tulnud 26.024 mk. 70 penni, välja läinud: 11.507 mk. 50 penni, puhast ülejääk 14516 mk. 20 penni.

25. juulil Väike-Maarjas toimepandud pidu sissetulek oli 3990 mk., väljaminek 5509 mk. 50 penni, puudujääk 1519 mk. 50 pen.

Osakond nr. 14, Saapsalus; juunikuu kassa: Maituu puudujääk 174, 50 pen., sisse tulnud 975, 15 pen., välja läinud 162, 80 pen., ülejääk 1. juuliks 637, 85 pen., tasakaal: 975, 15 penni.

Uuesti awatud osakond.

Nr. 19, Helmes, Wiljandimaal, aadr: Tõrwa laudu, Tultsi wesk. Eigemal ajalawatakse Saaremaal osakonnad.

Osakondade teated.

Nr. 3, Wiljandi osakond paneb rahalise loofimise toime, mille pileтите müük 1. aug. kuni 1. oktoobrini kestab.

Nr. 4, Pärnu osakond kawatses liikmetele põletispuid muretseda tänawu talweks ja pööras selleks raha puudusel keskjuhatusse poole laenu saamiseks.

Nr. 7, Tartu osakond pööras Tartu „Ühis-töö poole“ palwega, et see tema käes olewa „Weibri“ mõisa osakonnale edasi annaks. Osakond kawatses sinna tööpulistele wigast. sõjameestele inimliku eluaseme muretseda, kus nad töö wäärikselt tasu saawad. Enne palwega esinemist on osakonna sellekohane komisjon Weibri mõisa kasutamise kohta täielise kawa ja eelarwe välja töötanud.

Osakonna liikmed nr. 1—167, kes senni endi kassoniid kätte ei ole saanud, woiwad neile järele tulla kantseleisse, Riiutri uul. nr. 3, iga päew kella 9—1 ja 4—7 õhtul.

Ühifuse liikmete nimekiri.

(Järg).

Paistu osakond.

1.	Rebane, Johann, ilma sõjas wigast., elab	Uibu-Koigul.
2.	Naba, Jaan, wabadussõjas „ „	Uibu mõisas.
3.	Rull, Jaan, ilma sõjas „ „	Uibu Kulel.
4.	Ojason, Johan, „ „	Paistu alewis.
5.	Weeberg, Johan, „ „	Holstre-Saarem.
6.	Turp, Johan, „ „	Uibu-Witrusel.
7.	Toss, Paul, „ „	„-Partsil.
8.	Lõo, Peeter, „ „	Holstre-Lõol.
9.	Gowa, Jaan, „ „	Holstre-Muril.
10.	Eller, Jaat, „ „	Uibu-Jaasil.
11.	Warblane, August, „ „	Holstre-Suubatul.
12.	Hendrikson, Jaan, „ „	Holstre-Metsal.
13.	Pertma, Aldo, „ „	Holstre-Jüritmatfil.
14.	Wahi, Hans, „ „	Õisu-Torinul.
15.	Eabi, Peeter, „ „	„
16.	Appart, Peeter, „ „	Holstre-Palul.
17.	Tuul, Johan, wabadussõjas „ „	Paistu alewis.
18.	Luuigus, Aldo, ilma sõjas „ „	Holstres.
19.	Hunt, Aug., wabadussõjas „ „	Uibu-Partsil.
20.	Nurl, Jaat, ilma sõjas „ „	Holstres.
21.	Hunt, Eduard, wabadussõjas „ „	Uibu-Partsil.
22.	Taat, August, ilma sõjas „ „	Õisu-Kibel.
23.	Prants, Alets., „ „	Holstrel.
24.	Lomson, Johan, „ „	Holstre-Wiidikul.
25.	Rahu, Jüri, „ „	Udul.
26.	Jänes, August, „ „	Uibu-Rangrul.

Rüstitised ja koostmised.

Wast. nr. 1. Lugege tänases numbris „Ruidas õpin jälle käima?“

Kirjawastused.

- rt. Täname. Täitke lubamist tulewitus järjekindlast.
 R. E. tegewas wäes. Ei ole meie ülesanne.
 M. W. Tallinnas. „Erbõstiks õnnetu südamele“ ilmut.
 „ „ „Mis olen süüdi“ nõuab ümbertõttamist.
 Salutu kodanik — Pärnus. Ilmut.
 E. N. Rui aega, astuge toimetusse.
 A. R. Helsingis. Kas tõesti nii wähe aega.
 A. S. „Ühistus“ jääb lorda ootama.

Wastutaw toimetaja: August Weiper.

Wäljaandja: E. W. Wigastatud Sõjameeste Ühifus.